

Kladensko: současný systém rekultivací je vytloukání klínu klínem

V Praze, 25. ledna 2006

Tisková zpráva Ústavu pro ekopolitiku, o.p.s. k ukončení projektu VaV 640/10/03 "Obnova krajiny Kladenska narůšené dobýváním".

Kladensko: současný systém rekultivací je vytloukání klínu klínem

Strategie obnovy ekologických a estetických funkcí krajiny Kladenska v jejích částech narůšených těžbou černého uhlí, která je finálním výstupem výzkumného projektu koordinovaného Ústavu pro ekopolitiku, o.p.s., navrhuje nejlepší možná a nutná rekultivační a způsoby udržitelného využívání území a doporučuje způsoby, jak mnohem efektivněji nakládat s finančními prostředky z veřejných rozpočtů.

Jak vyplývá z terénních průzkumů provedených v letech 2004 a 2005, rozsah narůšené kladenské krajiny těžbou černého uhlí je mnohem menší, než se předpokládalo. Nejvýraznější pozůstatky po těžbě - haldy a odvaly - nelze pokládat za přírodní nepříznivý jev, v mnohém převažují pozitivní vlastnosti nad negativními. Funkce krajiny dnes v podstatě negativně neovlivňují, naopak jejich přírodní hodnota se ukázala jako překvapivě vysoká (prokázaný výskyt velkého počtu zvláště chráněných druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, včetně kriticky a silně ohrožených - viz tabulka na konci tiskové zprávy). Některé plochy narůšené v minulosti těžbou černého uhlí, na kterých byl ponechán volný průběh přirozené ekologické sukcese, dnes splňují podmínky pro to, aby mohly být vyhlášenými maloplošnými chráněnými územími nebo aby nahradily nefunkční prvky místních územních systémů ekologické stability (USES).

Tradiční přístup k rekultivacím chápe plochy ovlivněné těžbou nerostných surovin jako jev principiálně ekologicky, krajinářsky a ochránářsky negativní. Jeho cílem je tyto plochy rekonstruovat, což hodnotu hald jako takových ničí. Jak vyplývá z výzkumu, obnova krajiny by neměla být založena na popření jejího vývoje, mazání stop minulosti, "ztráti paměti" a překrytí novou, ale stejně umilou, disharmonicky působící a ekologicky nefunkční krajinou bez pozůstatků antropogenních aktivit.

Cestou však není ani konzervace hald tradičním způsobem restriktivní ochrany, nýbrž postupné zařazení do okolní urbánní, industriální a zemědělské krajiny. Vodítkem je přiznat haldám legitimitu a chovat se k nim jako k určité specifické krajině hodnotě, která odráží rozmanitost kulturního a přírodního dědictví a tvoří součást identity lidí, kteří v krajině žijí. Haldy jsou novými prvky krajiny, na které musíme pohlížet nikoliv jako na zničená území, ale právě naopak jako na budoucí přírodní oázy. Základem ekologických rekultivačních postupů a přírodních rekultivací, které se v zahraničí uplatňují v posledních asi 20ti letech, je odstranění odpadů uložených v příslušných lokalitách v rozporu se zákonem a ponechání dostatečného prostoru a času přirozené ekologické sukcese.

Z hlediska udržitelného rozvoje je nutné posilovat princip obnovy krajiny jako celku, s funkčním zařazením narůšených prvků do okolních struktur nepostížených hornickou činností. Plnohodnotná obnova funkce krajiny tak zahrnuje nejen postižené plochy, ale i další navazující území, která byla těžbou ovlivněna jen okrajově. Prioritou je vytvořit podmínky pro budoucí obnovu funkcí krajiny a nikoli realizovat lokální sanační opatření, kterými lze obnovit jen dílčí funkce (protierozní ochrana, dílčí koloběh vody).

Cílem opatření navrhovaných ve strategii je posílit ekologickou stabilitu krajiny Kladenska, obnovit narušený vodní režim a zlepšit podmínky chráněných a ohrožených druhů ochranou míst jejich výskytu. Kromě toho je nutné zpřístupnit místa návštěvníkům a navrhnout nové způsoby využívání krajiny lidmi - jako sport, rekreace, turistika a naučné stezky. "Nezbytné je podpořit veřejnost v aktivní ochraně živočichů a rostlin. Je to svrchování důležité v místech, kde lidé žili desítky let vystaveni negativním vlivům uhelného a ocelářského průmyslu, ve značně zdevastované krajině a s narušeným přirozeným vztahem k přírodě", říká hlavní řešitel projektu Mgr. Tomáš Gremlica. Jako nezbytné se jeví pokračování ekologických a biologických průzkumů, jejichž výsledky by se měly odrážet v projektech sanací starých ekologických zátěží a citlivých rekultivačních aktivit.

Biologické průzkumy 24 hald v krajině Kladenska významně narušené těžbou černého uhlí prokázaly přítomnost 196 ochranněsky hodnotných druhů cévnatých rostlin - z toho 41 druhů z Červeného seznamu České republiky (jeden domněle vyhynulý, 2 kriticky ohrožené, 5 silně ohrožených, 9 ohrožených, 24 vzácnějších). Zvláště důležité je, že nejvíce ohrožené druhy jsou vázány především na haldové biotopy. To znamená, že právě tyto extrémně vzácné druhy by byly zničeny, pokud by došlo ke klasickým rekultivacím.

Rovněž zde

bylo determinováno celkem 50 druhů hub, 140 druhů motýlů (2 druhy zvláště chráněné a 4 další druhy z Červeného seznamu České republiky). Zaznamenán byl výskyt 109 druhů obratlovců. Z tohoto počtu bylo 6 druhů obojživelníků (5 zvláště chráněných), 3 druhy zvláště chráněných plazů, 89 druhů ptáků (20 druhů zvláště chráněných podle zákona ČR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, 9 druhů podle Přílohy I. Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků) a konečně 11 druhů savců (1 druh zvláště chráněný). Celkem tedy 29 druhů zvláště chráněných obratlovců, přičemž minimálně 16 druhů z nich na haldách trvale žije a rozmnožuje se.

Další informace:

- Stránky projektu

- "Analytická studie stavu krajiny Kladenska v částech narušených těžbou černého uhlí" a "Strategie obnovy ekologických a estetických funkcí krajiny Kladenska v jejích částech narušených těžbou černého uhlí" poskytne Odbor ekologie krajiny MŽP ČR nebo Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.

- Haldy ve vymezeném území

Barbora Šafářová

Tomáš Gremlica

Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.

Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.

tisk. mluvčí

vedoucí projektu

Tel: 224 826 593

Tel: 224 826 593

E-mail: barbora.safarova@ecn.cz

E-mail: tomas.gremlica@ecn.cz

Na realizaci projektu VaV 640/10/03 "Obnova krajiny Kladenská narůšené dobýváním" poskytlo Ministerstvo životního prostředí ČR v souladu s ustanoveními zákona č. 130/2002 Sb. úèelové finanèní prostøedky z Programu výzkum a vývoj - SL Krajina a sídla budoucnosti.